

РАЗВИТИЕ ФИНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТА КАК НАУКИ В РОССИЙСКИХ УСЛОВИЯХ

Рассмотрены и обобщены основные вехи в развитии финансового менеджмента как науки. Выявлены ключевые элементы системы финансового менеджмента, работающие в комплексе с учетом фаз жизненного цикла развития организации. Определены причины безуспешного применения западных методов управления финансами на российских предприятиях.

Reviewed and summarized the major milestones in the development of financial management as a science. Identified key elements of the financial management system, working in conjunction with the light of life-cycle phases of organization development. The reasons of unsuccessful application of Western methods of financial management at Russian enterprises.

Ключевые слова: финансовый менеджмент, элементы финансового менеджмента, цикличность экономического развития, фазы жизненного цикла организации, причины неэффективного финансового менеджмента.

Развитие финансового менеджмента в России нельзя напрямую сопоставлять со становлением этой дисциплины на Западе. Российский финансовый менеджмент имеет свои особенности.

Развитие финансового менеджмента как науки в России началось с 1990-х годов. В этот период отечественные теоретики и практики пытались адаптировать западные методы управления финансами для применения в условиях экономики переходного периода.

Итак, финансовый менеджмент – это саморегулирующаяся финансовая система на уровне коммерческой организации, которая взаимодействует с внешней средой и ее функционирование направлено на достижение общих целей управления предприятием. Финансовый менеджмент коммерческой организации входит в состав финансового управления наряду с финансово-кредитным механизмом государства и управлением финансами в некоммерческих организациях [1].

В Российской Федерации отдельные элементы финансового менеджмента присутствовали на разных этапах экономического развития, но в полном смысле этого понятия финансовый менеджмент не был реализован. Переход к рыночным отношениям приводит к разделению функций управления финансами на уровне государства и финансовых отношений организации до саморегулирования в рамках коммерческой организации, что создает формальную основу для реализации финансового менеджмента. В функциях государства остается финансирование социальной сферы, а у коммерческой организации – самофинансирование собственного развития, поэтому благополучие организации зависит от правильности действий и быстроты реакции управленческого персонала этой организации, а не от финансирования государства.

Первоначально функциями финансового менеджмента занимались специалисты в области экономики предприятия, плановики, бухгалтеры-аналитики, которые шли от учета и проведения расчетов, построения планов, прогнозов и калькулирования цен к вопросам подготовки и принятия решений по широкому спектру проблем управления ресурсами предприятия.

Следующим шагом в развитии финансового менеджмента стала разработка универсальных правил и процедур для принятия решений в этой области, что позволило интерпретировать его как совокупность общих стандартизованных финансовых методов, процедур и технологий.

Финансовый менеджмент – это система взаимосвязанных элементов. Выделяют следующие элементы: организационная структура, кадры, методы, инструментарий, информационное обеспечение, технические средства, которые оказывают воздействие на решение стратегических и оперативных вопросов финансового менеджмента, тем самым формируется финансовая политика организации, которая опосредует решение производственных вопросов и взаимоотношения с бюджетом, инвесторами, собственниками и контрагентами [2].

Важно заметить, что элементы системы финансового менеджмента должны работать не по отдельности, а в комплексе с учетом фаз жизненного цикла развития организации. Только тогда можно говорить о системе, которая приведет к росту производительности труда и (или) снижению издержек производства. Этот эффект совместных действий выше самой суммы индивидуальных усилий.

Построение системы финансового менеджмента через выделение ее основных элементов и определение их взаимосвязей является необходимым, но не достаточным условием эффективного управления в области финансов.

Динамичность системы финансового менеджмента обусловлена тем, что на нее воздействует постоянно меняющаяся величина финансовых ресурсов, расходов, доходов, колебания спроса и предложения на капитал.

Эти изменения во многом определяются цикличностью экономического развития каждого производства и зависимостью функционирования организации от этого фактора.

Цикличность экономического развития в рыночной экономике рассматривалась многими

економістами, починаючи з Адама Смита. Циклічне рухання кон'юнктури проявляється в зміні цін товарів і сильно сказується на економічному стані підприємства.

В своєму розвитку будь-яка організація проходить декілька фаз:

0 фаза – реєстрація, становлення нового продукту, нової технології, нових основних фондів, нового персоналу, нової системи управління.

1 фаза – ріст виробництва продукції, виручки, прибутку, ріст самої організації (реорганізації), збільшення чисельності управлінського персоналу, розширення їх функцій, відбувається децентралізація повноважень.

2 фаза – стабілізація виробничого процесу і процесу управління.

3 фаза – криза в розвитку організації, виражається в зменшенні обсягів виробництва, скороченні виручки, зростанні витрат, зменшенні і відсутності прибутку, що знаходить вираження в негативній величині грошового потоку або зростанні боргованості організації [3].

В нашій країні відсутні загальні для всіх підприємств методи оцінки їх фінансового стану. Порогові значення показників, за якими проводиться оцінка фінансового стану підприємств, їх ліквідності, рентабельності активів, були запозичені з західної практики і не відповідають російським умовам. Крім того, через різний рівень розвитку окремих підприємств в галузі, а також окремих галузей результати аналізу, виконаного з використанням західних методик, не відображають справжнього фінансового стану підприємств.

В Росії відсутні будь-які традиції управління грошима, оскільки фінансовий менеджмент сформувалася стихійно, і методи управління грошима дуже різноманітні. Так, фахівці з управління грошима одних компаній створили вітчизняну школу фінансового менеджменту і розробили свої підходи до управління грошима, інші фахівці адаптували американські моделі управління грошима, треті – європейські [4].

Недостатнє розвиток законодавчої і нормативної бази в Росії також сказується на особливостях фінансового менеджменту в російських компаніях.

На розвиток російського фінансового менеджменту в сучасних умовах впливає відсутність необхідної кількості кваліфікованих менеджерів і фахівців з управління грошима компаній.

До причин невдачного застосування західних методів управління грошима на російських підприємствах можуть бути віднесені: низька грошова дисципліна, відсутність ведення обліку, невідповідні дійсності дані, зафіксовані в грошовій звітності. Грошова звітність, на основі якої проводиться оцінка фінансового стану підприємств, часто не відображає справжнього стану справ. Невісний фінансовий механізм управління різними видами ресурсів на підприємстві і політика м'яких бюджетних обмежень ускладнюють розвиток фінансового менеджменту.

Фінансовий менеджмент, з однієї сторони, – це мистецтво, оскільки більшість фінансових рішень орієнтовані на майбутні грошові успіхи компанії, що передбачає іноді чисту інтуїтивну комбінацію методів фінансового менеджменту, засновану на знанні тонкощів економіки ринку. З іншої сторони, це наука, т.к. прийняття будь-якого фінансового рішення вимагає не тільки знань концептуальних основ фінансового менеджменту фірми і науково обґрунтованих методів їх реалізації, але і наукових знань загальних закономірностей розвитку ринкової економіки.

Література

1. Кузнецов Б.Т. Фінансовий менеджмент : [учебное пособие] / Кузнецов Б.Т. – М., 2008. – 415 с.
2. Морозко Н.И. Фінансовий менеджмент : [учебное пособие] / Морозко Н.И. – М., 2009. – 197 с.
3. Уліна С.Л. Підходи до формування системи фінансового менеджменту в Росії / С.Л. Уліна // Менеджмент в Росії і за кордоном. – 2007. – № 5.
4. Павлова Л.Н. Фінансовий менеджмент : [учебник] / Павлова Л.Н. – М., 2008. – 269 с.

Надійшла 05.04.2011